

دعوی اثبات زوجیت در رویه دادگاهها

گروه پژوهشی
انتشارات چراغ دانش

حق چاپ برای انتشارات چراغ دانش محفوظ است. هرگونه تکثیر (اعم از چاپ، کپی، فایل الکترونیکی و...) از این اثر بدون اخذ مجوز کتبی از ناشر خلاف قانون بوده و پیگرد قانونی دارد.

فهرست کلی

- معرفی دعوای اثبات زوجیت و نمونه دادخواست..... ۶
- دعوای اثبات زوجیت در آراء دیوان عالی کشور..... ۲۲
- دعوای اثبات زوجیت در آراء دادگاه ها..... ۵۲
- دعوای اثبات زوجیت در نشست های قضایی..... ۸۴
- دعوای اثبات زوجیت در قوانین و مقررات..... ۸۸

فهرست جزئی

- معرفی دعوای اثبات زوجیت و نمونه دادخواست..... ۶
- مبحث اول: معرفی دعوای اثبات زوجیت..... ۸
- مبحث دوم: ادله اثبات زوجیت..... ۱۰
- گفتار اول: ادله عام اثبات زوجیت..... ۱۰
- گفتار دوم: دلایل خاص اثبات زوجیت..... ۱۴
- مبحث سوم: تشریفات رسیدگی به دعوای اثبات زوجیت..... ۱۷
- گفتار اول: صلاحیت محاکم در رسیدگی به دعوای اثبات زوجیت..... ۱۷
- گفتار دوم: نحوه طرح دعوای اثبات زوجیت..... ۱۸
- دادخواست اثبات زوجیت..... ۲۱
- دعوای اثبات زوجیت در آراء دیوان عالی کشور..... ۲۲
۱. عدم مشروعیت انعقاد عقد نکاح از طریق تلفن..... ۲۴
۲. اختلاف زوجین در نوع عقد..... ۳۰
۳. اثبات زوجیت و تعیین مهرالمثل..... ۴۱
۴. طرق اثبات زوجیت دائم..... ۴۷
- دعوای اثبات زوجیت در آراء دادگاه ها..... ۵۲
۱. نکاح متعه طولانی مدت..... ۵۴
۲. اصل دائم بودن عقد نکاح..... ۵۷
۳. ادای ایجاب و قبول صیغه نکاح به صورت تلفنی..... ۶۰

۶۴.....	۴. خواهان دعوای اثبات زوجیت.....
۶۷.....	۵. طلاق ناشی از عسر و حرج ازدواج اکراهی.....
۷۳.....	۶. عدم لزوم صیغه خاص جهت انعقاد عقد نکاح و صحت عقد نکاح منعقدہ خارج از کشور...۷۳
۷۹.....	۷. اختلاف در دائمی یا موقت بودن ازدواج.....
۸۰.....	۸. نکاح متعه طولانی مدت.....
۸۴.....	دعوای اثبات زوجیت در نشست های قضایی .....
۸۶.....	۱. صدور قرار اناطه در امور حقوقی.....
۸۸.....	دعوای اثبات زوجیت در قوانین و مقررات .....
۹۰.....	قانون حمایت خانواده مصوب ۱۳۵۳.....
۱۰۵.....	آیین نامه قانون حمایت خانواده مصوب ۱۳۵۳ .....
۱۰۵.....	آیین نامه اجرایی قانون حمایت خانواده.....
۱۰۹.....	قانون حمایت از خانواده مصوب ۱۳۹۱.....
۱۰۹.....	فصل اول- دادگاه خانواده.....
۱۱۵.....	فصل دوم- مراکز مشاوره خانوادگی.....
۱۱۷.....	فصل سوم- ازدواج .....
۱۱۹.....	فصل چهارم- طلاق .....
۱۲۴.....	فصل پنجم- حضانت و نگهداری اطفال و نفقه .....
۱۲۶.....	فصل ششم- حقوق وظیفه و مستمری .....
۱۲۷.....	فصل هفتم- مقررات کیفری .....
۱۳۲.....	از قانون مدنی .....
۱۳۲.....	جلد سوم (۷/۱۳ و ۱۳۱۴/۸/۸) در ادله اثبات دعوی .....
۱۳۲.....	کتاب اول- در اقرار .....
۱۳۲.....	باب اول- در شرایط اقرار .....
۱۳۴.....	باب دوم- در آثار اقرار .....
۱۳۵.....	کتاب دوم- در اسناد .....
۱۳۹.....	کتاب سوم- در شهادت .....
۱۳۹.....	باب اول- در موارد شهادت .....
۱۴۱.....	باب دوم- در شرایط شهادت .....
۱۴۲.....	کتاب چهارم- در أمارات .....
۱۴۳.....	کتاب پنجم- در قَسَم .....

فصل اول

معرفی دعوی اثبات
زوجیت و نمونه دادخواست

مبحث اول: معرفی دعوی اثبات زوجیت

از جمله دعاوی که امکان طرح در محاکم را دارد، دعوی اثبات زوجیت است که احتمال دارد از سوی هر کدام از زوجین مطرح گردد. دعوی اثبات زوجیت ویژگی‌های خاصی دارد که این دعوا را از سایر دعاوی متمایز می‌سازد. قاعده بر این است که در هر دعوایی ارائه دلایل اثبات بر عهده مدعی است؛ لذا در دعوی زوجیت نیز هر کدام از طرفین که مدعی وجود رابطه زوجیت است می‌بایست برای اثبات ادعای خود دلیل بیاورد. پیش از بررسی ادله عام و خاص اثبات زوجیت، ذکر این نکته از اهمیت بالایی برخوردار است و آن اینکه آیا صرف رابطه زوجیت بدون توجه به شروط ذکر شده در عقد کفایت می‌کند یا لزوماً باید هر دو (عقد و شرط) اثبات گردد؟

در این رابطه نظرات مختلفی ابراز گردیده است، حنبلی‌ها بر این باورند که صرف اثبات عقد به تنهایی کافی نیست بلکه باید شهود بر شروط نیز گواهی دهند، چراکه این امکان وجود دارد که شرطی به دلیل اینکه خلاف مقتضای ذات عقد باشد موجب ابطال عقد گردد.

در مقابل فقهای شیعه و حنفی معتقدند که شهادت شهود نسبت به اصل وقوع ازدواج کفایت می‌کند و نیاز به ذکر شروط و تفصیل عقد نیست. امروزه در محاکم نیز نظر فقهای شیعه مبنای رویه دادگاه‌ها قرار گرفته است و در جایی که وجود رابطه زوجیت مورد اختلاف قرار گرفته است ابتدا به سراغ اثبات اصل عقد می‌روند و در صورت اثبات اصل عقد برای

اثبات شروط مطالبه دلیل می کنند. شرط از ارکان صحت عقد نمی باشد و همچنین در صورت تردید در وجود یا عدم وجود شرط با تمسک به اصل عدم از مدعی وجود شرط مطالبه دلیل می نماییم.

مبحث دوم: ادله اثبات زوجیت

ادله اثبات زوجیت به دو دسته ادله عام و خاص قابل تفکیک است:

گفتار اول: ادله عام اثبات زوجیت

به موجب ماده ۱۲۵۸ قانون مدنی، دلایل اثبات دعوا از قرار زیر است:

۱. اقرار؛

۲. اسناد کتبی؛

۳. شهادت؛

۴. اماره؛

۵. قسم.

در قانون جدید آیین دادرسی مدنی نیز مقررات مربوط به هرکدام از ادله به تفکیک ذکر گردیده است.

۱. **اقرار:** قانون مدنی در مواد ۱۲۵۹ الی ۱۲۸۳ به بحث اقرار پرداخته است. بر اساس ماده ۱۲۵۹ اقرار عبارت از اخبار به حقی است برای غیر به ضرر خود. اقرار را به عنوان تواناترین دلیل اثبات برشمرده‌اند، لذا مهم‌ترین دلیل اثبات در حقوق ما نیز محسوب می‌گردد. در اثبات زوجیت نیز محکم‌ترین دلیل همین اقرار می‌باشد.

اقرار اجزاء و شرایطی دارد که شرط صحت اقرار می‌باشند که البته ذکر این موارد از حوصله بحث ما خارج است و شما را به کتاب‌های آیین دادرسی مدنی و ادله اثبات دعوا ارجاع می‌دهیم.

در اهمیت اقرار ذکر این نکته ضروری است که برابر مواد ۳۳۱ و ۳۶۹ قانون جدید آیین دادرسی مدنی احکام مستند به اقرار در دادگاه قابل درخواست تجدیدنظر نیست، همچنین احکام مستند به اقرار قاطع دعوا در دادگاه در صورتی که از مصادیق احکام فرجام پذیر باشد قابلیت فرجام خود را از دست می دهد.

شرایط اقرار در مورد دعوی اثبات زوجیت نیز همان شرایط در مورد سایر دعاوی است و خصوصیتی ندارد.

۲. **سند کتبی:** سند رایج ترین دلیل ادعاهای اصحاب دعوا در دعاوی و امور غیر کیفری می باشد. سند عبارت است از هر نوشته که در مقام دفاع یا دعوا قابل استناد باشد. نوشته را در صورتی می توان به مفهوم اصلاحی سند دانست که از جمله دارای امضاء، اثر انگشت و یا مهر شخصی باشد که سند به او نسبت داده می شود.

در ابتدای ازدواج ممکن است زوجین در قالب سند عادی یا رسمی مبادرت به تنظیم سند کرده باشند. در صورتی که سند رسمی تنظیم کرده باشند و این سند مورد تعرض قرار نگرفته باشد مهم ترین دلیل برای اثبات رابطه زوجیت شناخته می شود.

در صورتی هم که سند عادی تنظیم شده باشد و مورد تردید و انکار قرار نگیرد، می تواند مثبت رابطه زوجیت باشد.

عدم ثبت واقعه ازدواج گرچه برابر قانون مجازات و قانون حمایت خانواده دارای ضمانت اجرای کیفری می باشد، اما نمی تواند مبطل عقد ازدواج

باشد، لذا ثبت ازدواج از شرایط ماهوی صحت ازدواج نمی‌باشد و در صورت عدم ثبت ازدواج با وجود ضمانت اجرای کیفری، آن عقد ازدواج صحیح و معتبر می‌باشد؛ هرچند در زمان اثبات آن مشکلاتی بروز خواهد کرد، به خصوص در مورد ازدواج موقت که الزامی برای ثبت آن وجود ندارد. لذا در ازدواج موقت مجازات پیش‌بینی شده برای عدم ثبت ازدواج قابلیت اعمال ندارد.

در پایان ذکر این نکته خالی از فایده نیست که اقرارنامه کتبی نیز چنانچه صحت آن تکذیب نگردد می‌تواند اثبات‌کننده رابطه زوجیت باشد.

۳. شهادت شهود: شهادت در قانون مجازات اسلامی این‌گونه تعریف گردیده است: شهادت عبارت است از اخبار شخصی غیر از طرفین دعوا به وقوع یا عدم وقوع جرم توسط متهم یا هر امر دیگری نزد مقام قضائی، لذا تفاوت آن با اقرار این است که اقرار به زیان خود و به سود دیگری است. در فقه اسلام مهم‌ترین دلیل اثبات، شهادت شهود دانسته شده است که به آن بیینه شرعی گفته می‌شود. به این ترتیب در صورت وجود گواهانی که بر رابطه زوجیت شهادت دهند، زوجیت اثبات می‌گردد.

گواه باید واجد شرایطی باشد تا شهادت وی مورد قبول قرار گیرد، شرایط گواه بدین شرح است:

الف) بلوغ؛

ب) عقل؛

ج) ایمان؛

د) عدالت؛

ه) ذی نفع نبودن در موضوع؛

و) نداشتن خصومت با طرفین یا یکی از آن‌ها؛

ز) اشتغال نداشتن به تکدی و ولگردی؛

ح) طهارت مولد؛

ط) نداشتن رابطه خویشاوندی با یکی از طرفین دعوا؛

ک) نبودن سمت خادم و مخدومی.

در فقه شیعه برخلاف فقه اهل تسنن شهادت بر نکاح از شرایط صحت عقد نکاح نمی‌باشد لذا ممکن است که در هنگام عقد نکاح شاهدی وجود نداشته باشد و کار اثبات رابطه زوجیت را با مشکل مواجه سازد، لذا باید به سایر ادله رجوع نمود.

۴. اماره: در قسمت دلایل خاص اثبات زوجیت به بررسی امارات می‌پردازیم.

۵. سوگند: اخباری تشریفاتی است که شخص خداوند متعال یا سایر مقدسات را بر عهد خود گواه می‌گیرد. در میان سایر ادله سوگند از اعتبار کمتری برخوردار است.

موارد سوگند مدعی در دعوی اثبات رابطه زوجیت بسیار محدود است چرا که بر اساس ماده ۲۳۰ قانون جدید آیین دادرسی مدنی در دعاوی مالی در صورت عدم امکان اقامه بیّنه شرعی می‌توان یک سوگند را به

جای شاهد جایگزین کرد، لذا برای دعوای غیرمالی مثل اثبات زوجیت نمی‌توان قسم را جایگزین نمود.

اما در انکار زوجیت قسم معتبر است چراکه قاعده کلی بر این است که الیمین علی من انکر، قانون آیین دادرسی مدنی در ماده ۲۷۱ همین حکم را بیان می‌نماید. این ماده سوگند شرعی را برای رد دعوای زوجیت کارآمد قلمداد کرده است. همچنین در فرض ارجاع قسم از سوی منکر به مدعی با توجه به اطلاق ماده ۱۳۲۶ قانون مدنی می‌توان این‌گونه حکم داد که مدعی در این صورت قسم می‌خورد و رابطه زوجیت اثبات می‌گردد.

گفتار دوم: دلایل خاص اثبات زوجیت

دلایل خاص اثبات زوجیت دودسته دلیل است:

- شیاع و استفاضه

- معاشرت و مساکنت

الف) شیاع و استفاضه

از جمله ادله اثبات دعوا در فقه شیاع و استفاضه است که در خصوص اثبات امور یا دعوای ویژه کاربرد دارد.

شیاع به معنی بسیار شنیدن یک خبر از افراد متعدد است. در رابطه با حجیت شیاع روایات متعددی وجود دارد که البته نمی‌توانیم حجیت مطلق شیاع را از این روایات استخراج نماییم و آنچه از مجموع روایات

قابل استنباط است این امر می‌باشد که شیاع منجر به ظن متأخم للعلم می‌شود. استفاضه نیز مترادف با شیاع و هر دو به یک معنا می‌باشند. استفاضه یا شیاع در صورتی که مفید علم باشند در همه موارد حجت هستند، مواردی که شیاع در اثبات آن‌ها حجت است را می‌توان از جمله موارد زیر دانست:

رضاع، نکاح، وقف، اسلام، کفر و...

مبنای حجیت شیاع یا استفاضه مملو بودن جامعه از افراد نیک و حسن می‌باشد. در شیاع باید کثرت قائلین به حدی باشد که گمان خلاف نرود. در شیاع مطلعین به اصل وجود رابطه زوجیت شهادت نمی‌دهند؛ چرا که اگر به اصل وجود رابطه زوجیت آگاهی داشتند که با دو شاهد نیز اثبات می‌گردید، بلکه این مطلعین با آگاهی از آثار زوجیت پی به وقوع این رابطه برده‌اند.

به هر حال شیاع که در آن تعدادی از عدول خبر می‌دهند، ولی متعلق خبر به حد یقین و تواتر نرسیده است می‌تواند یکی از ادله اثبات زوجیت قرار گیرد.

ب) معاشرت و مساکنت: از دیگر دلایل اثبات زوجیت معاشرت و مساکنت زوجین تحت سقف مشترک است منظور از معاشرت و مساکنت همزیستی «زن و شوهر وار» و همزیستی «زن و شوهر گونه» در محل واحد است، بدین توضیح که زن و مرد رفتار زوجه‌ها و شوهرها را داشته باشند؛ مثلاً با همدیگر خلوت تام داشته باشند.

در اینجا باید به تحلیل یک مسئله بپردازیم، اینکه در اینجا ما با دو امر مواجه هستیم:

۱. اصل عدم که در فرض عدم وجود دلیل بر وجود رابطه زوجیت، اصل بر عدم وجود رابطه است.

۲. ظاهر حال که نشان از وجود این رابطه است.

حال در فرض تعارض میان اصل و ظاهر کدام مقدم است؟ به نظر می‌رسد در جایی که ظاهر حال دال بر وجود رابطه زوجیت باشد، تمسک به اصل عدم رابطه زوجیت ممنوع است و تمام مواردی که می‌تواند نوعاً برای عموم ظن به وجود رابطه زوجیت ایجاد نماید می‌تواند اماره قضائی بر وجود رابطه زوجیت تلقی گردند و مجال تمسک به اصل عملی را نمی‌یابد.